

Het is ongelooflijk hoe makkelijk een kind een taal leert. Bij peuters gaat het gelijk op met leren praten, bij iets oudere kinderen lijkt een vreemde taal wel net zo snel te gaan. De hersenen van een jong kind zijn er in feite klaar voor. Kinderen leren een taal in de praktijk; het gesproken woord van de mensen om hen heen en hun eigen verlangen om mee te praten zorgen voor een fenomenaal leerproces.

Het aanleren van muziek verloopt even natuurlijk. Veel kinderen leren in deze zelfde periode een heleboel liedjes. Zingen, ritmes voelen, bewegen op muziek, toonhoogte herkennen; het gaat vanzelf, mits het kind gevoed wordt met muziek, zoals het ook gevoed wordt met taal. Een strijkinstrument leren spelen is interessant genoeg een ander verhaal. Hoewel de meeste instrumenten een zekere logica hebben, is het bespelen ervan voor de hersenen een gecompliceerde taak. Verschillende gebieden in de hersenen moeten samenwerken, er worden als het ware verbindingsdraadjes aangemaakt tussen gebieden die nog niet eerder contact met elkaar hadden. Stel je maar voor: het kind moet op een bepaalde manier staan of zitten, net een beetje anders dan anders. De viool of cello moet worden vastgehouden, op een ietwat onnatuurlijke manier, met hulp van schouder of benen. Het kind moet een strijkstok vasthouden, maar anders dan zijn tandenborstel, vork of potlood. Dan blijkt dat een bepaalde greep bij een bepaalde toon hoort. Het spel wordt aangestuurd vanuit het lezen (de ogen), vanuit klankvoorstelling (de oren) of door afstanden op de toets in te schatten en te voelen in de handen, en op enig moment door een combinatie van dezen. Maar dat gaat niet vanzelf.

Als we onze leerling dit leren, dan kan hij, als hij goed z'n best doet, in de les onze opdrachten aardig uitvoeren. Maar dat zegt niet zo veel. In het 'goed z'n best doen' leveren zijn hersenen kortstondig een topprestatie. Die is echter eenmalig; morgen zal hij weer dezelfde stappen moeten zetten. Na een tijdje oefenen beheerst hij de opdracht redelijk en dan komen wij met een nieuwe opdracht. Deze nieuwe opdracht vraagt een hoop concentratie. Wat gebeurt er ondertussen met de vorige? De draadjes in de hersenen zijn voor een deel klaar, maar nog niet helemaal, terwijl de hersenen bezig gaan met de volgende opdracht. Tot we die weer aardig, maar nog niet helemaal beheersen, en we weer een nieuwe opdracht krijgen. Tot we... enzovoort. De hersenen liggen zodoende vol met onafgemaakte routes. Het betekent dat de leerling veel kan, maar dat het een wankel bouwwerk is. Slechts een deel van wat hij geleerd heeft is volledig geautomatiseerd, waarschijnlijk zal hij bepaalde bagage zelfs kwijtraken.

Hoe lang duurt het eigenlijk voor een vaardigheid geautomatiseerd is? Best lang: drie maanden, mits de leerling er elke dag mee bezig is. Wauw! Drie maanden! Elke dag! Zeg eens eerlijk, welke docent besteedt aandacht aan onderwerpen van drie maanden geleden? En een andere vraag: als de leerling dagelijks moet herhalen, gebeurt dit dan ook? Weet de leerling wat hij thuis kan doen, waar hij op kan letten, heeft hij dat in de les met ons geoefend? Uit onderzoek blijkt dat een leerling, nadat hij het leslokaal heeft verlaten en naar huis is gefietst, 70% van de les is vergeten. Behalve als hij, samen met ons, het huiswerk voor de komende week grondig heeft doorgenomen. In de praktijk blijkt dat we hier te weinig aandacht aan besteden. We vinden dat dit te veel kostbare tijd in beslag neemt en we realiseren ons te weinig dat de informatie die we onze leerling geven nogal zinloos is als er niets mee gebeurt.

Hoe weten we of een leerling te weinig automatiseert? Allereerst door onze eigen irritatie. 'Hoe vaak heb ik hem dat wel niet verteld' verzuchten we. Denkfout: informatie geven is niet voldoende, het gaat om wat de leerling ermee doet. Andere alarmbel: de leerling speelt aan het begin van de les niet zo best, maar na onze aanwijzingen gaat het beter: het signaal voor een onafgemaakt wegennet in zijn hoofd. Of: tijdens een voorspeelmiddag daalt het niveau van de leerling tot zijn minimum (geautomatiseerde) niveau. Het bouwwerk was niet tegen de spanning van het voorspelen bestand.

Pas als we echt, diep in ons hart, overtuigd zijn van het belang van oefenen, zullen we onze lessen zo inrichten dat de leerling thuis verder gaat met ons prachtige metier. Als we eigenlijk denken dat alleen getalenteerde leerlingen goed zullen leren spelen, zegt dat vooral veel over onszelf, over ons, docenten...

Deze column verscheen eerder in het tijdschrift Fluit 2008 – 3 van het Nederlands Fluit Genootschap.

© 2012 – Wieke Karsten

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt – op welke wijze dan ook – zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Wieke Karsten

www.wiekekarsten.nl

Deze column is eerder verschenen in het tijdschrift ARCO van de European String Teachers Association (ESTA)